

טבע בעיר: עורבים בעונת הקינון

3. פרחוני-עורבים (גוזלים שעזבו את הקן)

עורבים צעירים עוזבים את הקן בטרם יוכלו לעוף היטב. במהלך החודשים אפריל מאי ויוני הם נמצאים לסירוגין על הקרקע עד שתפתח שליטתם בתעופה. אנשים מודאגים הנתקלים בפרחון-עורבים על הקרקע, חושבים שהמדובר בגוזל פצוע. אולם, זוהי תופעה טבעית בדיוק כמו שתינוק המתחיל לצעוד את צעדיו הראשונים לא יכול מיד לרוץ. יש להניח לפרחוני-עורבים אלה ולאפשר להוריהם לדאוג להם. מאחר והעורבים הם מאד חברותיים, הם יאמצו פרחון-עורבים וידאגו לו אם קרה משהו להוריו. התקהלות עורבים קולנית ליד הפרחון (גם אם אינכם רואים אותו), מעידה כי העורב הקטן נמצא בידיים טובות. משפחתו הקרובה עם עזרה מעורבים אחרים מרחיקה גורמי סכנה האורבים לו בסביבה. אין לחשוש מכך וההורים ירגעו לאחר מספר ימים כאשר יראו שהפרחון מסתגל לחיים עצמאיים.

עורבים הם אחת מציפורי-הבר השכיחות בנוף העירוני שלנו. צפייה בהם והכרת טבעם מאפשרת לנו הזדמנות נדירה ללמוד על ציפורים חכמות וחברתיות המשתפות פעולה בחיפוש אחר מזון, בשמירה על גוזלים ובהגנה על עצמן. אפשר ללמוד מהם על מסירות ונאמנות, התמדה, ערנות וסבלנות, עזרה לפרט פצוע, כשרון אלתור, שלא לדבר על תבונה מופלאה והומור. בארץ קיימים מספר מינים של עורבים: עורב אפור, עורבני, עורב חום-עורף, קאק, עורב שחור, עורב קצר-זנב, עורב מזרע ועורב הודי. שינויים סביבתיים מעשה ידי-אדם, פוגעים ללא הרף במרחבי המחיה הטבעיים של ציפורי-הבר, בכללן העורבים. אלה נאלצים להסתגל לקיום בסביבות צפופות השונות מאד מבתי-הגידול הטבעיים בהם חיו ולא כולם מצליחים להסתגל לשינויים אלה. העורב השחור אשר היה מין נפוץ בארץ רק לפני ארבעים שנה הוא היום מין בסכנת הכחדה. שמירה על עורבים בעיר היא אפוא שמירה על הטבע העירוני שלנו.

איור מתוך: טוני אנגל מתוך ספרו של פרופ' ג'ון מודלרין: In The Company Of Crows And Ravens, Yale University Press, 2005

1. עורבים בעונת הקינון, על מה המהומה?

בתקופת הקינון העורבים חרדים מאוד לגורל גוזליהם ושומרים בקנאות על סביבת הקן הקרובה והרחוקה. חשוב לזכור כי הן בני אדם והן חיות מחמד גדולים בהרבה מ'הטרף' המצוי של העורב. לכן העורבים אינם מסוכנים לבני אדם, לכלבים או לחתולים. למרות שהתופעה של עורב או קבוצת עורבים צוללים מעל ראשו של אדם יכולה להפחיד, נדיר מאד שעורב יפגע באדם. חשוב לזכור שהעורב מנסה רק להרחיק את האדם מהגוזל הנמצא בסביבה וכי התופעה תחלוף כעבור שבוע-שבועיים.

2. מה אפשר לעשות במקרים שכאלה ?

- כדאי להמנע לזמן מה ממעבר במקום עליו העורבים שומרים ולהשתמש בדרך חלופית.
- כאשר יוצאים, כדאי לקחת מטרייה רחבה, כובע רחב-שוליים או חפץ אותו ניתן להחזיק מעל הראש. העורבים פוחדים מבני-אדם והם ישמרו לכן על נתיב מילוט פתוח ולא יעופו מתחת למטרייה. חפצים מרעישים ומבריקים כגון מוט ובקצהו תלויים מספר דיסקים משומשים, ימנעו מהם להתקרב אליכם. מספיק להחזיקם מעל לראש ואין לנפנף בהם בחזקה.
- ניתן להשאיר לעורבים במקרים מסויימים מזון (אוכל חתולים רטוב או יבש) על מעקה גבוה. קרוב לוודאי שהעורבים שזיהו אתכם בטעות כאויב, ירגעו. רצוי להפסיק להאכיל את העורבים לאחר שהתופעה חולפת.

4. מתי נכון לעזור לגודל או לפרחון-עורבים?

- אם ברור שהפרחון נתון בסכנה מיידית, אפשר לקחתו ולהעבירו למקום גבוה יותר בטווח של כ-50 מטרים מהמקום בו נמצא. זה יאפשר להוריו לאתר אותו, להמשיך לשמור עליו ולהאכיל אותו.
- אם רואים שהפרחון פגוע, למשל עם כנף שמוטה, דימום או רגל מעוקמת, רצוי לקחתו לטיפול ווטרינרי או להתקשר לבית החולים לחיות-בר של הספארי ורשות הטבע והגנים כדי להיוועץ בהם מה לעשות.
- לפני שנוגעים בפרחון, אם להעבירו למקום בטוח יותר או להעבירו לטיפול, כדאי להצטייד במטרייה ובעציף. מטרייה - על מנת להגן על האדם מפני הורי הפרחון אשר יחששו שאתם מנסים לפגוע בו וינסו להרחיק אתכם ממנו. צעיף או מגבת קטנה - על מנת להטיל על העורב הקטן ולאסוף אותו בעדינות מבלי לגרום לו פגיעה. כאשר הפרחון מכוסה הוא יותר רגוע והוריו לא רואים שאתם לוקחים אותו.

5. איך נדע עם עורב הוא "פרחון"?

- גודלם של הפרחונים קרוב לגודל עורב בוגר
- צבע עיניהם של פרחוני העורבים הוא כחול-אפור
- חלל הפה של פרחון העורבים הוא אדום בוהק
- שולי המקור בצידו הפה בהירים, רכים ובשרניים
- במקרה ונמצא גוזל חסר נוצות או עם ניצוי חלקי, זהו גוזל שנפל מן הקן בטרם בגר. הוא לא יוכל לשרוד על האדמה ורצוי להביאו לבית החולים לחיות-בר של הספארי. החזרת גוזל חסר נוצות לקן מומלצת אבל רק בתאום עם רשות.

6. האם יהיה זה בטוח לגדל את פרחון-העורבים בשבי ולשחרר אותו כאשר הוא מסוגל לעוף?

- גידול של עורב על ידי אדם לא מנוסה והשבתו לטבע מורידים באופן משמעותי את סיכויי ההישרדות שלו.
- פרחונים ועורבים צעירים שוהים תקופה ארוכה לצד הוריהם כדי ללמוד כיצד שורי הישרדות: תעופה, שפה ותקשורת חברתית, איסוף מזון, זיהוי ושמירה מסכנות, בנייה של טריטוריות והגנה עליהן, בניית הקן ועוד. בלי שלמד את אלה, סיכוייו של העורב הצעיר לשרוד בטבע הם אפסיים גם אם ידע לעוף.
- עדיף בכל מקרה שאנשי-מקצוע יטפלו בפרחון או בגוזל ויאפשרו את השבתו לטבע בלי שיוחמם.

7. עורבים: תורמים או פוגעים במאזן האקולוגי?

- משפחת עורבים בעונת הקינון ניזונה מכ-40.000 חרקים ומעופפים שונים, זוחלים קטנים ועוד.
- עורבים ניזונים גם מגידולי חקלאות כגון אבטיחים ואגוזים מה שיוצר לעיתים קונפליקטים בינם ובין חקלאים כשם שקיימים קונפליקטים שכאלה

- בין ציפורי-בר אחרות לחקלאים. ניתן להתגבר על אלה עם מעט סבלנות ובדרכים לא אלימות, כפי שנעשה למשל עם ציפורים חורפות בארצנו.
- הטענה כי עורבים פוגעים במאזן ציפורי-השיר נבדקה במקומות אחרים והופרכה. למרות שחלק קטן מתזונתו של העורב, במיוחד בעונת הקינון, כולל גם ביצים וגוזלים של ציפורים אחרות, הרי שזהו חלק מהטבע כשם שבזים וינשופים ניזונים אף הן מביצי וגוזלי העורב.
- העורב האפור משמש פונדקאי לגוזלי הקוקייה המצויינת. בתקופת הקינון מטילה הקוקייה את ביציה בקנים של העורב האפור. זוג העורבים דוגר על ביצי הקוקייה, מגדל את גוזליה ומלווה אותם לאחר היציאה מן הקן (ראה תעוד מאת יורם שפירר: <http://www.pbase.com/shpirey/cuckoo>).
- קנים נטושים של העורב האפור עשויים לשמש גם ציפורים גדולות כמו ינשופי-עצים, בזים מצויים ובזי-עצים במשך עשרות שנים לאחר שננטשו.

כמה דברים על העורב האפור

- העורב הוגדר לאחרונה על ידי ה-*Scientific American* כציפור החכמה ביותר העושה שימוש בחשיבה לוגית לפתרון בעיות.
- העורב ניזון מכ-900 סוגי מזונות. חלק גדול מאלה כולל חרקים, יתושים, זוחלים ומכרסמים קטנים.
- עורב יכול לחיות עד כ-20 שנה בטבע, ועד כ-60 שנה בשבי.
- העורב בוחר בן-זוג לכל החיים לאחר מעוף התאמה אווירי מרהיב. לזוג העורבים ולצאצאים טריטוריה משלהם.
- העורב הוא צופה מעולה, מכיר לפרטים את הטריטוריה ושומר עליה מפני פולשים: ציפורים המהוות סכנה כמו בזים וינשופים או עורבים אחרים המתחרים איתו על מקורות מזון.
- בעת סכנה עורבים קוראים לחבריהם ואלה חשים מטריטוריות סמוכות על מנת לעזור לאח פצוע או גוזל שנפל.
- קולות העורב (קרע קרע...), המוכרים לרובנו, הם רק חלק קטן ממנעד גדול של קולות המרכיבים שפה עשירה. שפה זו מאפשרת תקשורת חברתית מורכבת של העורב עם בני מינו.
- קן העורבים גדול ובנוי מענפים וממארג של חומרים בשימוש האדם כמו חוטי מתכת צבעוניים, שאריות חבלים ועוד. תקופת הדגירה היא כ-18 יום והגוזלים שוהים בקן לאחר בקיעת הביצים במשך 28-35 יום.
- בני הזוג דואגים יחד לעורבים הצעירים לאחר שעזבו את הקן, והעורב הצעיר ישאר קרוב להוריו לעיתים עד שגייע לבגרות מינית בשנה השלישית לחייו. עורבים צעירים ממשיכים לבקר את הוריהם שנים לאחר שבגרו.
- העורבים מתקבצים לעת ערב, ולעיתים שוהים יחדיו בלילה באתרי לינה מקובצת. אתרי הלינה המקובצת של העורב האפור אינם גדולים וכוללים כמה עשרות פרטים. במקרים יוצאי-דופן תכלול הלהקה כמה מאות פרטים.

טבע בעיר: העורב האפור

איור חומי: טוני אנבל, מתוך ספרו 'שלי פרופי' בן מודלי: In The Company Of Crows And Ravens, Yale University Press, 2005

פרחון עורבים